

სელის-მწერა:

ტფილისს, «ივერიის» რედაქციაში სო-
ლოლაკში, კონსულის ქუჩაზე, ყორღანოვის სახ-
ლებში № 4.

ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლი-
ოთეკაში.

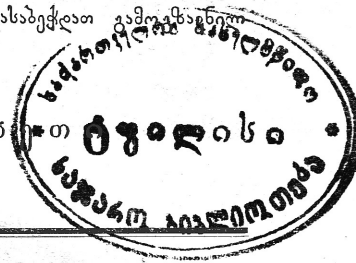
განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს
ენებზედ.

«ივერიის» ფასი:

ერთის წლისა, გაგზავნილ ღ გუგზავნ . . . 7 მ. —
ნახევარის წლისა 3 მ. 50.
თითო ნომერი — 15.

თუ საქირება მოითხოვს, რედაქცია გაასწო-
რებს და შეამოკლებს დასაბეჭდათ გამოცხადებულ
წერილებს.

ს ა ნ ო ლ ი ტ ი კ ო და ს ა ლ ი ტ ე რ ა ტ უ რ ო გ ა ს
გამოდის ხუთშაბათობით

მოამკვლ 1879 წლის იანვრიდან გაზეთის „ივერიის“ მკვირად გამოვა ტფილისში მშრნალი

ივერიია

შემდეგის პრეგრამით:

- I. საქართვალოს მათიანე: განხილვა თვე-და-თვე ყოველის გვარის საგნისა, რაც კი შეეხება ჩვენის სა-
სოციალდობრივ მომდინარე ცხოვრებას და მთავრობით წარმოებას.
- II. საპოლიტიკო მიმოსილვა: განხილვა თვე-და-თვე საზოგადო პოლიტიკისა და აგრეთვე უცხო ქვე-
ყების სახელმწიფო და საზოგადობრივის მომდინარე ცხოვრებისა.
- III. რუსეთის მათიანე: დრო გამოშუებით განხილვა ყოველის გვარის შესანიშნავის საგნისა, რაც კი შე-
ეხება აწინდელ რუსეთის სახელმწიფოს წარმოებას და საზოგადობის ცხოვრებას.
- IV. ბელმეტრისტიკა: მოთხრობები, სტენები, ლექსები და სხვა ამ გვარი.
- V. კრიტიკა.
- VI. ბიბლიოგრაფიული ცნობები: მოკლე განხილვა შესახებ ახალ წიგნებისა.
- VII. ტალკა ვარილემი შესახებ ყოველის გვარის მეცნიერებისა და აგრეთვე შესახებ ჩვენისა და უცხო
საზნთა ცხოვრებისა, წარსულისა და აწინდელისა.
- VIII. კორამსკონდენსიები შესახებ ჩვენის ქვეყნისა, რუსეთისა და უცხო ქვეყნისა.

„ივერიია“ გამოვა თვეში ერთხელ.

სელის-მწერა მიიღება: ტფილისში, „ივერიის“ რედაქციაში, სოლოლაკში, კონსულის ქუჩაზე, № 4.

აგრეთვე გ. ჩარკვიანის წიგნის მაღაზიაში, ქაშუეთის ეკლესიის ქვემოდამ.

ტფილისის გარეშე მცხოვრებთათვის: ВЪ Типографіи, въ редакцію журнала „ИВЕРІИ.“

„ივერიის“ ფასი — წელიწადში:	ტფილისში მცხოვრებთათვის	11 მან.
	გარეშე მცხოვრებთათვის	12 მან.
	ექსის თვით: ტფილისში მცხოვრებთათვის	5 მ. ღ 50 კ.
	გარეშე მცხოვრებთათვის	6 მ. ღ 50 კ.

გაზეთი „ივერიია“ დეკემბერში აღარ გამოვა. სელის მომწერლებს ამ ნომრების მკვირად დაურიდებთ იანვარ-
ში პირველი წიგნი ყურნალისა. ამის გამო აწინდელ სელის მომწერლებისათვის ყურნალის ფასი 1879წ. იქნება 11
მან. — გარეშე მცხოვრებთათვის და 10 მან. — ტფილისში მცხოვრებისათვის.

F-3051

„ტფილისის გუბერნიის თავად-ზნაურთა საზოგადოების შეუძლებელ მოსწავლეთა შემწეობისათვის“ გამგებელ კომიტეტისაგან.

1879 წ. იანვარში იხსნება ქ. ტფილისში შკოლა „ტფილისის გუბერნიის თავად-ზნაურთა საზოგადოებისა შეუძლებელ მოსწავლეთა შემწეობისათვის“ გაყების მოსამზადებლად საშუალო-სასწავლებლო (გიმნაზიუმის) ტიპის კლასისათვის.

ჯერ-ჯერობით შკოლა გამართულ იქმნება ოთხმკლას. გაყისათვის, რომელთა შორის ოც-და-ათი შიგ შკოლაში იქმნებიან დაბინავებული და ორმკლას-და-ათი მასწავლებელი. შიგ მცხოვრებთა შორის ათი იქმნება უფულოდ, ესე იგი „სასოციალურების“ ხარჯით; თხუთმეტი თავიანთ ხარჯით, რომელთაც უნდა შეიტანონ ოც-ოცი თუმანი წელიწადში; ხუთი იმისთანა ემაწვილი, რომელთაც შეუძლიანთ შეიტანონ ამ ფულის მხოლოდ ნახევარი, ესე იგი ათი თუმანი მომსგლელ შეკიდებთა შორის თხუთმეტი ისწავლის უფასოდ, ესე იგი „სასოციალურების“ ხარჯით, დანარჩენ ოც-და-თხუთმეტმა ემაწვილმა უნდა შეიტანონ თვითონ წელიწადში სამი თუმანი სწავლის ფული. ყველა ეს ფული შეტანილ უნდა იქმნეს ექვს თვეში ერთხელ წინადაგე. შკოლაში მიიღება ყველა წოდების ემაწვილი. „სასოციალურების“ ხარჯით მიღებულ იქმნებიან ამა „სასოციალურების“ წესდების ზირველ მუხლის ძალით ის ემაწვილები, რომელთა მშობლები ანიან სასოციალურების წევრნი და ცხოვრობენ ტფილისის გარედა. შკოლაში მიიღება ემაწვილი შვიდის წლიდან ვიდრე ათ წლამდე, და იმ განყოფილებაში, საგანყოფილებსაც შეეფერება მისი ცოდნა და წოდებანობა.

ანზა ემაწვილების მიღების თაობაზედ უბრალო ქადაგებულ უნდა იქმნეს დაწერილი გამგებელ კომიტეტის სახელობაზედა და მიერეს ან „სასოციალურების“ თავმჯდომარეს დ. ლ. მამაცოვს კუკიაში, საკუთარ სახლებში, ან სეკრეტარს, ნ. დ. ქანანოვს, სოლოლაკში, კონსულის ქუჩაზე, № 4.

ანზას უნდა მოეყვეს დაბადებისა და ნათლობის მოწმობა მომდგომისაგან.

გისაც დაწერილებით ქსურს საქმის განმარტება შეუძლიან მიმართას ან „სასოციალურების“ თავმჯდომარეს ან სეკრეტარს.

სამიხმელი: I. საქართველოს მატთანე. სიღნაღის არეულობის საქმე. — II. მკვანის დღიური ბათომისკენ (შემდეგი). — III. საზოგადოებრივი მიმოხილვა. — IV. რუსეთი, გულაგ-არტემოვსკის საქმე. — V. რამეთუ ვანი ვან (შემდეგი)

საქართველოს მატთანე

სიღნაღის არეულობის საქმე.

ამ საფუძვლს, როგორც მოგეხსენებათ, გახეთში, სიღნაღის მხარეში, არეულობა მოხდა მილიციონერების გაყვანის თაობაზედა. ამ საქმის გამოსამიებლად და განჩიებისათვის გაგზავნილი იყო ტფილისის სამხედრო სასამართლოს განყოფილება, რომელსაც ამ თვეს 15-ს დაუწყვის საქმის განჩიება. მოგვყავს „აბზორში“ დაბეჭდილი ბრალმდებელი ოქმი, შედგენილი სამხედრო პროკურორის თანაშემწის მიერ.

„მისის დამლევს 1878 წ. სიღნაღის მხარის სოფლებში — შუმო და ქვემო მანხანაში, ანაგში, ვაკიშში, კანდანახში, ბოდბისხევიში, მანხანაში, საკაბოში და სხვ. გლეხებს ხარკ-კამეჩი გამაყვანინეს ჯარის საჭიროებისათვის, და 5-ს თიბათვეს ამავე სოფლებში წილის ფრა უნდა მომხდარიყო მილიციონერების გამოსყვანად წინადაგე მომზადებულ სიით, რომელიც ებარა მხარის სამმართველოს.

4-ს თიბათვეს (კვირას) დღით, მივიდა სიღნაღის შუმო-მანხანაელი გლეხი და გამოუცხადა მხარის უფროსს, რომ ამ სოფლის მცხოვრებლები გარს მოეხევივნენ მამასახლისის დავით ბოსტოლანაშვილსა და მოსთხოვეს მას გამოწვეულთა სია. მამასახლისმა მისცა შავი სიისა, მაგრამ ხალხი თხოულობდა თორადა დაწერილს. როდესაც მამასახლისმა უთხრა რომ თეთრი სიისა მხარის სამმართველოში ანისა, მამის დაიწყო ხალხმა ყვირილი: „კეჩით არ აგანჩივინებთ მილიციონერებს“ და ცემიც დაუწყო მამასახლისს. ამ საქმის გამოსამიებლად და გლეხების შეგონებისთვის მხარის უფროსმა ქალაქის პრინციპის თანაშემწე პრეზიდენტი ჯანიევი გაგზავნა. უმეტესმა ნაწილმა შუმო-მანხანის საზოგადოებისამ შეისმინა ჯანიევის დანიგება, მაგრამ ზოგნი ვი მინც იმისაც შეგვირდნენ: „არ მოგცემთ მილიციონერებს სალდათებს-

თაჲ. ჯანივემა უბანა მშინ ასაუღს სოლომონ ბეკაშვილს დაეჭინა ერთი იმათგანი, რომელიც ყველაზე მომეტებული ყვინოდა, მაგრამ ხალხი მივარდა ასაუღს, წაქცია, სცემა და წაართვა დაჭერილი კაცი. შემდეგ მანც სთხოვეს ზღაპრობრივს ჯანივს გვაზატეო და დღესე ამ საქმისათვის დეპუტაციას ვაახლებოთა მისრის უფროსს. მაგრამ დეპუტაცია კი არ მისულა. იმავე დღეს საღამოთი მისრის უფროსთან ბოდბისხევის მამასახლისი გიორგი მჭედლიშვილი მივიდა და გამოუცხადა, რომ საკობოდამ 40 კაცი მოვიდა ბოდბისხევისა და მოითხოვა, რომ ბოდბისხეველებსაც უარი ეთქვათა მილიციონერების წილით გამოყვანასედა და ამისათვის შეედილიყვნენა მერვე დღის ანაგის ხეობაში. მისრის სამმართველოში რომელიც ეს ამბავი გადმავსვიტეს გადაეფათ სხვა დროისთვის ამ ადგილას წილის-ყრას და ეცნობებინათ ჯანის უფროსისათვის, ღენკალ-ობეულიანისათვის რაო გამოეკვანა მას ასი დანადღებული ყაზახი, რომელითა შეიწეობით აგები უფრო მოხერხებულიყო მილიციონერების გამოყვანა. ამ თხოვნის მოსახსენებლად, გრაფტიზენგაუსენმა განიზრახა სოფ. ბაკურცისეს წასვლა (10 ვერსზე სიღნაღად) სადაც იყოფებოდა იმ დროს თ. ობეულიანი სტუმრად თ. რევაზ ვახნაძის სახლში. მაგრამ, უწინარეს ტიზენგაუსენმა გაგვანა ჩაფარი გიორგი მათე-შვილი სოფ. ანაგს, ვაკის და კარდანახს მათ განიზრახვის შესატყობად. დაბრუნებისათვისავე სიღნაღს დილით ადრე ობეულიანს, ჩაფარმა მოახსენა რომ ანაგში ხალხი მშვიდად ანისო, მილიციონერების გამოყვანასედა არავითარ წინააღმდეგობას არ აბრებსო და მხოლოდ ქსურს ითხოვსო, რომ წილის ყრას არ იყოსო. შემდეგ ამისა ტიზენგაუსენმა გასწია სოფ. ბაკურცისეს; თან ახლდნენ ლევან ანდრონიკაშვილი და ჩაფარი ბასილა ბოსტოგონაშვილი. ანაგის ხეობაში დაუხვდნათ მათ ანაგელი, ვაკიელი, მამარული და საკობელი მცხოვრებლები სუთას კაცმდე, განს შემოეხვივნენ, — სოკმა თავიც დაუკრა, — და გამოუცხადეს, რომ სალდათებს წილის ყრით არ მოგცემოთ და თუ ხელმწიფე ბძანებს ყველანი გამოვადოთ სამშობლოს დასაცველადო.

გრათ ტიზენგაუსენმა დაუწყო მათ ლაზარია — სალდათებთ არავინ არ გიყვანთო, თქვენ გიწეკოთ მხოლოდ იმავე დროებებში, სადაც ბერს თქვენგანს და თქვენ მამებს უმსახურნათო, და წილის ყრას თქვენისავე სატებლობისათვის არის დადგენილიო, რომ მამასახლისების ბოროტ-მოქმედობას ასდეთო. რა გაიკონეს ეს, ხალხი თითქო დამშვიდა. სოკმა ქუდიც მოიხადა და „ურას“ იმხოდა. მაგრამ სოკმა დედაცანმა დაივირა: „არ შეიძლება, არ მოგცემთ სალდათებსაო!“ და ხალხიც ისევე აღელვდა. ერთი ვაკიელი გლეხი გეგენს სვიმონაშვილი, როგორც თ. ლევან ანდრონიკაშვილი, ჩაფარი ბოსტოგონაშვილი და ანაგის მამასახლისი სოკანა მჭედლიშვილი ამოწებენ, ყველაზედ უმეტესად აკუთვანებდა ხალხს და ისე გაბედათ უახლოვდებოდა მათ. უფროსს, რომ მამასახლისი სვიმონაშვილს უკან აყენებდა — ტიზენგაუსენს არა სცემოსო. მაგრამ სვიმონაშვილი და ხალხი მივარდნენ მამასახლისის მჭედლიშვილს და დაუწვეს წემა. ტიზენგაუსენმა რა დანახა, რომ ვერას უშეუღიდა და ხალხის ყურადღება მიქცეული იყო ამ აყალ-მყალისაკენ, ჩაჯდა ზოგოვკაში და გასწია. ხალხმა დანახა თუ არა ეს, დაუდგნა ჯოხებით ზოგოვკას და ქვების სროლა დაუწყო. გრათ ტიზენგაუსენმა გაუსწრო და მივიდა სოფელს ბაკურცისეს ზინდაზინ თ. რევაზ ვახნაძეს სახლში. წინა დღეს, ესე იგი 4-ს თიბათვეს, ბაკურცისეში დღესასწაული ყოფილიყო და ამის გამო ვახნაძეს სტუმრად სწვეოდნენ, ობეულიანის გადდა, შემდეგინა: ზოლოგონიკი კოლაკურცი, ინჟინერი ლუკსინცი, მომრიგებელ-მსამართლის თანაშემწეა ხოსროვი და დნაკომირეცი, ტფილისის ოქქის სასამართლოს ზოლოგონის თანაშემწე გუდამ ლეკოკიჩი და თ. ობეულიანის ადიუტანტი კურჩილა. ამ სტუმრებთა შორის სოკნი, — თ. ობეულიანი და სხვანიც, არც კი ამდგარიყვნენ ლოგინიდან, როცა ტიზენგაუსენი მივიდა. მანამ ტიზენგაუსენი ყველაფერს უამბობდა, თ. ობეულიანის სახლს მოადგა თითქმის ათასი კაცი, და შემდეგ ხალხმა უფრო იმატა. ღენკალმა ობეულიანმა შეადგინა ტელეგრამმა, რომლითაც იბარებდა ასს ყაზახს თაკის ჯანის სადგომიდან, და მისცა ვახნაძის მხარეულს ლეონტი კადანკეს სიღნაღს წასვლებად; მაგრამ ხალხმა ხელიდამ წაართვა კადანკეს ტელეგრამმა და სუფ-

ნაკუწად აქცია. თან და თან მოუახლოვდა ვანისძის სახლს ხალხი და განს შემოეხვია. ზოგს კომბლები და ჯოხები ქქოლად ხელში, ზოგსაც ხანჯლები. ხალხთან მოსალაშაწაკებულად თ. რევას ვანისძე, თ. აფხაზი და მოძრიგებულ მოსამართლის თანაშემწე ხოსროვენი გამოვიდნენ და აწაკებდნენ დაიშალენითო. მაგრამ, როგორც ხოსროვენი, ადგილობრივი ენის მცოდნე, ამოწმებს, ხალხი ყვიროდა თურმე „მოგვეცით ნახალხი (მასრისა), — ჯანივენი, თომეშვილი, იასესვილი (თავ. ზაქარია ანდრონიკაშვილი მასრის მარშალი) — ვითამ ჩვენ აწ ვიცით, რომ კამისიაში ეს პირები არიან დანიშნულნი; ჩვენ გვევლეყენ, გვცნაწვენ ისინი, მოგვეცით სიები, წილის ყრით აწ მოგვეცით მილიციონერებს“. მერე თვითონ თ. დენერალ მაიორი ორბელიანი გამოვიდა ხალხთან. მაგრამ ხალხი, ხოსროვენის სიტყვით, გაიძახა: „ჩვენ დიდის კმაყოფილებით ვემსახურებით ხელმწიფეს, ყველგან წავალთ, სადაც წავიყვანენ, მაგრამ წილის ყრით კი მილიციონერების არჩევანს ვეინდობ, ჩვენ ვემსახურებით, როგორც ჩვენი მამა ზაშები ვემსახურებოდნენო“. დედ-კაცები ხელში იყვანდნენ თავიანთი ზატანა სამი-ათის წლის ვაჟებს და იძახდნენ: „ესენიერ კი არიან ჩაწერილნი, მაგრამ აბა რა სალდათები იქნებიანო“. თავ. ორბელიანმა გამოუცხადა ხალხს რომ ამ გვარი არჩევანი ხელმწიფისა და დიდის მთავრის ნება არისო და თუ აწ მოგწონთ არსა წარმოადგინეთო და მე მის უმაღლესობას მოკახსენებო. როგორც თ. იასეს რევასის-მე ვანისძე ამოწმებს, ხალხი დამშვიდდა, თითქო კმაყოფილი დარჩა ამ შესუსისა და კიდევ სთქვა ვიღაცამ, „კარგი, წავიდეთო“. მაგრამ დედ-კაცებმა დასძახეს: „აწ შეიძლება, აწ შეიძლება“, მიუბრუნდნენ ხალხს და აყვიდნენ: „თქვენ რა კაცები ხართო, მოიხადეთ თქვენი ქუდები და მოგვეცით ჩვენ დედ-კაცებსაო“ ამ სიტყვებით ადღეგებულმა ხალხმა ცემა დაუწყო მათ, ვინც წასვლას ურჩევდა და შექცვა ორბელიანს სახლში ყვირილით: „მოგვეცით ნახალხი, ჯანივენი, იასესვილი, მოგვეცით ჩვენი სიები“, და ამ პირების ძეხვს მოქვედნენ. ამასთანავე, დროა მარტვილის სიტყვით, სამი თუ ოთხი დედ-კაცი შეცვიდნენ თურმე კომბლებით, დაუწვიან ცხარი ღაშაწაკი, და ტანისამოსსაც იგლეჯდნენ თურმე. ამავ

დროს გარდაცემ ქვებს ისროდნენ ფანჯრებში, ბოლოს ერთი დედ-კაცის ნიშნით შემოვიდა ხალხი ამ ოთახში, სადა გრავ ტრუსენგაუსენი იმყოფებოდა და მოითხოვა სიები. იმან რომ უზახუსა — სიები აქ არა მარტო, დაუწევს ცემა; მოხდა იმთავ ვინც ექიმებოდა გრავს, მაგალითობ თ. ანდრონიკაშვილის პერეოდნიკს, ჩაფარს ბოსტოკონაშვილს, თ. სასო ვანისძეს და ორბელიანის მსახურს მიროშნიკოვს. ბოლოს როგორც იყო ხალხი დამშვიდდა.

გრავ ტრუსენგაუსენმა გამოუცხადა, რომ თუ დამშვიდდებითო თქვენის ხელით ქაღალდს გაგვსაზნო სიღნაღს ჩემ თანაშემწესთანაო და ნამდვილ სიებს მიიღებთო. ხალხი დამშვიდდა, გრავ ტრუსენგაუსენს საწერელი და ქაღალდი მისცეს. წერა რომ დაიწყო, მისცვიდნენ, გამოგლიჯეს ხელიდამ ქაღალდი — ეს კი აწ გვინდა სიები მოგვეცითო. აქვე თ. ორბელიანის ზოტოფელს დაუწევს შინჯა და რა ვერაფერი ნახეს, ახლად დაუწევს ცემა ტრუსენგაუსენს, ბალკონზე გაათრიეს, მერე გარედ ხალხში ჩაიყვანეს და კიდევაც სცემეს. შემდეგ ფეხზე აყენეს და ხელმეორედ დაუწევს სიების თხოვნა. გრავს უთხრა სიღნაღს წამოგვევითო და იქ მოგვეცით სიებსაო. ხალხი დათანხმდა. ჩასვეს ტრუსენგაუსენი ზოგოვსაში და ბევრიც გაწევა მას სიღნაღისაკენ; დანარჩენნი დარჩნენ რევას ვანისძის სახლში; ბევრი ეძებეს იასესვილი, მაგრამ ვერ იპოვეს. ერთი მათგანი წამოუდგა წინ დენერალს თ. ორბელიანს, დასძახა: „აი ეს არის ჩვენი დამღუპველი“ და დაჭრა ჯოხი. იმის მიბაძვით სხვებმაც დაუწევს ცემა თ. ორბელიანს, გამოიყვანეს გარედ ცემით. მერე ვიღაცეა ხანჯალი ამოიღო და გააშორა ხალხი, ბოლოს მოქვიდეს ხელი თ. ორბელიანს და საწოლზე დასვეს. ერთი დედ-კაცი მისდგომია მას და უთქვამს: „შენ დიდ ჯამაგირს იღებ და დოინჯ შემოყრთი დასუარნობო, ჩვენ კი ოფელში გაწურულნი ვმუშაობთო“. მერე დედ-კაცს უთქვამს: „ძროხა რა დამკვრავა, შენთან მოკედი საჩივლედაო, შენ კი მითხარი — გეჩემი საქმე არ არისო, აი ეს ღა ახლად მოგდის“ ამ ღაშაწაკის დროს იპოვეს ტანტ ქვეშ დამალული ზოგოვრორის თანა შემწე გუდიმ ლეგოვიჩი, გამოათრიეს და სცემეს კიდევ. სცემეს აგრეთვე კურილდოს, ლევიან ანდრონიკაშვილს, ჩაფარს ბასიკო

ბოსტოგონაშვილს, სალდაოს მაროშნიკოვს და სხვ. ზოლკოვნიკი კალაგუცკი, ზოდოლკოვნიკი ლუკინიკი, თ. რევას განხადე, ილია აფხაზი და სხვანი ასტანენ ცემოს, რადგანც დაიძაღნენ ამ დროს რადგანც ტი-
 ზენგაუსენი სიღნაღს წავიდა. მომხიბვებელ-მოსამართ-
 ლეს თანაშემწე დრაგომირიკი შეკრის დედა-კაცებში, რომელთაც დაიწვეს იგი ხალხის თაღდაცემისაგან, მის გამოც აჩუქა მან ერთ დედა-კაცს ვერცხლის საათი. ხოსროვეიც, მისივე სიტყვით, ბევრჯელ გამოსულს ხალხის დასაწინაბებლად და კინაღამ ხანჯალიც არ მოხვედრია ერთის კაცისაგან. ხოსროვეიც, მისივე სიტყვით, ამასობაში ყველასაგან ქსიმენია შეძგეო:
 „აი ეს თხუთმეტი წელიწადია ისეთი მოსაგალი არ გვინახავს, როგორც წრეულ; ჩვენ (ე. ი. ღარბებს) არა გვჭირდა შეძლება ქრთამები გვეძლია ზოლკოვისა და სოფლის მოხელეთათვის და ამიტომ ურძობა და ხარ-კამბეჩი წავგართვეს, ხელა კიდევ ჯანში გვგზავ-
 ნიან; მდიდრები კი, რომლებმაც ქრთამი მისცეს გან-
 თასისუფელს ბეგანისაგანც და არც სიაში არიან ჩა-
 წერილნი; ახა ეს არის სამართალი?“. გარდა ამისა ყვიროდა თურმე ხალხი: „ჯერ დაგვანდალო, მოსაგა-
 ლი შინ შემოვიტანოთ, რომ ხარჯი გადაიხადოთ, და მერე ახაიკ თუ ხარ-კამბეჩს გამოვიყვანოთ არამედ ქუდსედა კაცი გამოვალთ ხელმწიფისა და სამშობ-
 ლის დასაგველადო“. რადგანც ხოსროვეიც უთხრა, რომ ამ არეულობისათვის მძიმედ გადახდებოთ, იმით უხვსუხეს: „ჩვენ გავცემთ ზესუსს; თავები ჩვენა გვაქვს და დანა უხვრია ხელმწიფეს, აქვე მოვვიჭრის თავები ოღონდ კი ნუ დავინახავთ ჩვენის ნამუშევარის დაღუ-
 ზვას; ჩვენ იმედი გვქონდა ვაღის გადახდისა“. ხოს-
 როვეიც დაინახა, რომ გერათრით ვერ დაიფიქრებინს ხალხს, შევიდა ისევ სახლში, მაგრამ რა დაინახა ორ-
 ბელიანს სცემდნენ, გაიხარა ტყეში; ვიღაც დასდევნი-
 ბია და უთქვამს მისთვის: „ბატონო, წაბძნდი აქედამ, შენგან არა გვინდა რაო“ და გააცილა უშიშარ ადგი-
 ლას და ეუბნებოდა რომ მისთვის უფროსი მოვალე-
 თა, ასე შეიღვინა უხირობით მოკვლასა და თან დაუ-
 მატა: „უნდა გავაგებინოთ რომ ჩვენც ადამიანები ვართ და ასე არ უნდა გვცანცვანო“.

იმევე დროს, როცა გრათ ტიზენგაუსენს სცემ-
 დნენ, თ. განხადის სახლი აუკლიათ, დაუმტკრებიათ და

დაუღეწიათ რაც კი მოუხელებიათ. თ. რევას განხა-
 ძეს სიტყვით, მრავალი იარაღი ჩამოუხსნიათ კედლი-
 დამ და გაუტანიათ, აგრეთვე ორასზე მეტი ვერცხლის
 კოვსები, ტანისამოსი და სხვ. გამომძიებელს მართ-
 ლად ფანჯრის მინები დაღეწილი დახვდა, აგრეთვე გა-
 მომტკრეული სვივრები და შვანები. ეს არეულობა და
 თ. რევას განხადის სახლის აკლებს, როგორც ხოს-
 როვეი ამოწმებს, გათავდა შუადღის 12¹/₄ საათზე და
 სალხი დაიშალა.

გარდა ამისა ბაკურცხეს, მამასახლისის გიორგი
 სამედაშვილის სახლიც აუკლიათ, თვით სახლში ორი
 სვივრი გაუტყვნიათ და ნივთები წაუღიათ. ანავის მა-
 მასახლისის სოსანა მჭედლიშვილის სახლისათვისაც ამ
 გვანდევ ეოფა დაუწევიათ და, თვით მჭედლიშვილის
 სიტყვით, რაც კი რამ გასატანი ეოფილა ყველაფერი
 წაუღიათ. ანავსევე სხდრო ჭრელაშვილის დუქანს
 დასცემიან და ზოგი ნივთი წაუხდენიათ, ჭრელაშვი-
 ლის სიტყვით, და ზოგიც თან წაუღიათ. ეს ეოფა
 იმიტომ დამაწიესო, ამბობს ჭრელაშვილი, რომ მამა-
 სახლისის თხოვნით მილიციაში გამოწვეულთა საიებს
 გწევდით. აიკვლეს აგრეთვე სახლი ვაკარის მამასახლი-
 სის სოსე ათაბეგოვისა და სეკობის მამასახლისის
 დიმიტრი ფხოველაშვილისა. ამ უკანასკნელის სიტყვით
 წაუთმევიათ მისთვის იარაღი, ქაღის მშითვეი და
 450 მ. ფული. ვაკარს მღვდლის დავით ხელავეის და
 მასწავლებელ დიმიტრი ნანობოვის სახლ-კარც აუკ-
 ლიათ. ხელავეის სიტყვით, მის სახლში შეცვივნილან,
 უცემიათ, წაუთმევიათ ვერცხლის კოვსები, საფუ-
 რები, ბეჭდები, და სხვა ბევრი ნივთები, ფულიც
 225 მანკით. ნანობოვის სიტყვით, მის სახლს სცემიან
 ხელავეის სახლის აკლების შემდეგ, რადგანც ხელავეი
 ეუბნებოდაო ხალხს, რომ კამეჩაღის აღწერა მე
 კი არ შემიდგენიაო, ნანობოვის მამამ (ე. ი. მღვდელმა
 ნანობოვმა) დაწერაო. ბევრი უძებნიათ მღვდელი
 ნანობოვი, მაგრამ ის წინადავე ეოფილა და-
 მალული.

(შემდეგი იქმნება)

მგზავრის დღიური ბათუმისათვის.

II

ფ რ თ ი

ქალაქი ფოთი, რომელიც ახლა მდებარებს რიონის მარცხენა ნაპირას, ცნობილია ისტორიაში როგორც სავაჭრო სადგური ინდოეთ-ევროპის აკუბ-მაცემობისა. როგორც ისტორია გვაუწყებს მარტო ეს სადგური აძლევდა კარგ შემოსავალს საქართველოს სახელმწიფო ხაზინას, თუ არ ვცდები 100,000 სესტრაციამდე. რამდენიმე ხანს იგი იყო რომაელთა ახალშენი *). შემდეგ საქართველოს სამთავრობათ დაფოფისა იგი შეხვდა გურიელს, როგორც გურიის ნაწილი. წინა უკანასკნელ დროს იგი დაიპყრეს ოსმალებმა, რომელთაც აქ ააშენეს ციხე და დააყენეს შიგ მუცხინოვსკი (ტარნიზონი) 1810 წ. დ. ზ. ორბელიანი მეგრულ-იმერლების სპით და მცირე რუსის მხედრობით იერიშით აიღო ის, ქართველი შემატანე ნიკ. დადიანის პირდაპირი მონაწილეობით. 1836 წ. ლევან დადიანმა (შთავარი) დათანხმდა რუსეთის მთავრობის წინა დადგობაზე ფოთი სასავაჭრო ქალაქათ გარდაქმნისათ, და დაუთმო სათანადო ადგილი რიონის მარჯვენა და, რადან უცნაური საუთით, მარცხენა ნაპირსაც, ე. ი. გურიელის სამთავროში. გურიელებმა თვით ისურვეს რომ ის მიწა, რაც საკუთრივ ქალაქისთვის საჭირო იყო, დარჩენილ მას, მაგრამ დანარჩენებზე კი დაგა დაიწეს, რომელიც დღესაც არ გათავებულა. ისტორიული სიმართლე გურიელებისკენაა.

ეს ხანდელის ფოთის სივრცის სხე წარმოადგენსთ გაშლილ მარაოს, მისი სწორი და ფართო ქუჩებით, რომელთ იქით-იქით ჩამწვრილებულია თითო და სოფან ორი სათოულანის ხის და მცირეოდენი ანგურის სახლები. კარგი ქვით-ვირის სახლები, რომელნიც გეგმებით ან და სივრცით შესამჩნევი იყოს ფოთში თითებზე ჩამოსათოულეფია, ისე კი თითქმის ეველა დასათანისა.

უკანასკნელ ამიანობას ერთობ და ერთობ დაუშინებია ფოთელები, ასე რომ მაშინდელი თავის-ზარდაცემულნი სხვაგან გადახიზნულან და დღესაც არ დაბრუნებულან თავისთ სახლებში. ამიტომაც სახლები დღემდის თითქმის სანასკროდ ცარიელები და მათი აგლეჯილი კარების,

*) კოლონიად მივიჩნის და გამევირებია რად ხმარობენ ჩვენი ვაჯბაჯონები უკანასკნელ სიტყვას, როდესაც საკუთარი სიტყვა გვაქვს მნიშვნელობის სწორე გამოხატველი!

დამსხვერულის ფანჯრების, ჩამოტყვერულის კედლის და ქალაქის სიკვრანეს შემხედვარეს უნებლიეთ აფიქრებინებს ეს სურათი თუ რა დაქმნათობდა ბედარულ ფოთს გობარტ - ფაშას რომ გუფს - მოდგინეთ და შესიების უუმბარები და ომი რამოდენიმე ხანს კიდევ გატრძელე ბუღეფა?

ქალაქის წრეში ჩრდილოეთ-დასავლეთით რიონის კუნძულზე აკებულია კანდელი (მანკი), რომლის დანიშნულება ჭკუის ახლო მამინ უზრო იქნება, როდესაც ფოთის სასავაჭროს გააკეთებენ, ესე იგი რადინების კვირამი... ამ კანდელის აღმოსავლეთ-სამხრეთით, რიონის მარცხენა ნაპირას არის ოსმალებისგან აშენებული ჰატარა ციხე (ესდს კომპათ ქცეული) რომლიდანაც დირსებით გავიდა თავის მუცხინოვსკით 1810 წ. სამი თვის გმირულის წინააღმდეგობის შემდეგ დ. ზ. ორბელიანი, წინაშე ბათომელი ბეგი ქუჩუ-შარვაშიძე. —

აქ მოსვლის მეორე დღეს 11 საათზე დილისას ვიჯობ ჰატარა გემზე „რიონსე“ რომელსაც უნდა მივეყვანეთ ფოთის გაშლილ და ერთობ ცუდს სასავაჭროში მტდელ გემთან „მიხეილი“ და მას კი ბათომში უნდა ჩამეყვანეთ... შესამეჯობ ზარის დაკვრის შემდეგ „რიონმა“ კვილით და თათქანით დაიძრა მდ. რიონიდან, უკან დასტოვა კუნძული და კანდელი, განვლო ის შერეული ალაგი სადაც მდინარის და ზღვის მუქი — ლურჯის ფერი ტალღები ერთი მეორეს ბრძოლით ერთვის და უნებლიეთ ითვისებენ ერთმანეთს... მკაცრურო ზღვაში... ტაროსი მშენიერი იყო, ამიტომაც იგი დიდებულ და მშვენიერ სურათს წარმოადგენდა... ზღვა მის მუქი-ლურჯის ფერ პირისა ოდნავ ბიბინებით და დელოა *) დინჯ-მომდინარეობათ დასავლეთით, დასავლეთ-სამხრეთით და ჩრდილოეთით თვალ-გაუწვდენელია: მანდეთკენ ხმელეთს ვერ ხედავთ; აღმოსავლეთით და აღმოსავლეთ-ჩრდილოეთით უაქერთ სამოთხის მკზავის კებერთელა წაღვოტს, საქართველოს, რომლის მკზავისი სხვა სად არის

..... რომელი კუთხე ქვეყნისა ?
ერი გულადი, პურადი, მებრძოლე შავის ბედისა;
შავთა დროთ ვერა შესცვალეს მის გული ანდამანტისა.
იგივ მხნე, იგივ მღერალი, მოყვარე სამშობლოსა...

ამ რიგ მდგომარეობით მისცურავდა სამხრეთით ჩვეუნი გემი, რომელიც სავსე იყო სხვა და სხვა ჯურის გა-

*) ზღვის დელო, მდინარე ანუ მომდინარეობა.

ცხობთა ბათუმშივე მიმავალნი. სოციალიზმი მიდიოდა სავსე-
როდ, სოციალიზმი მამულის სკიდედად და უმრავლესობა კი...
სამსახურში შესასვლელად. ეგელო ეს გაყვანები ბათუმ-
ში ელდონენ გაგებებს, ბათუმი მავთი სხვით არის
ქრდო სავსე საქმის ხეივანის მეტი არა უნდა რა და სდაც
მდინარეები რძის და თაფლისანია...

— იჰ, ერთის ვწერდის კაი ჯამაგირიანს ადგილს
ვიშოვნოდე კაი კი იქნება, მითხრა ერთმა მათგანმა, რა-
მელიც თურმე წინად სოფლის მასწავლებლად ყოფი-
ლიყო.

— რად მიატოვეთ სოფლის მასწავლებლობა, ამისთანა
დიდად-პატივისცემა და სარგებლის მომტანი ადგილი?
კვითხე მას.

— ეჰ, რას მეუბნებით ერთი თქვენც! სადაური პატივი-
საცემი, სადაური სარგებლიანი!! მასწავლის უფროსს და მისს
მოხელეებს ფეხ-ქვეშ უნდა ვხვდებოდით, რომ ხეივანზე ბლე-
ხების სახივარი არ მიეღო... მართალია მასწავლის უფროსი
ამათ უურადღებდას არ აძლევდა, მაგრამ... მაინც რა გამო-
ვიდა? იმ ჯამაგირით კაცი მის დღეში ვერ გამოვიდოდე-
ბა... ხეივან-სურვილი ის იყო, რაგორმე მასწავლებლ-
ბიდან თავი დამეხსნა და უკეთესი ადგილი მეშოვნა...
ამიანობა რაგორც დაიწყო მასწავლებელის შუამდგომლობით
აგება აფიცრობა ვიშოვნო-მეთქი, მან ურადნიერების და
ჯვარის მეტი იმ დასაქმებულს ვერ ვიშოვნო რა!... ახლა
ბათუმში ეგება ვიშოვნო კაი ფულიანი ვწერდის ადგი-
ლი..., საქმე ფულია, ფული! ფული მომე და შენი პატივის-
ცემა შენ გქონდეს...

მე რომ მივსული რაც გაყვანები ყოფილიყო იგი,
თავი ვერ მოვიკავებ და სუდ ცხვირ წინ დავაყარე სიცილი.
მას შეტყობა, ადგა და წავიდა. მეც გავიარ-გამოვიარე
ერთის ვაი-გავლანით, რადგანც გეში სავსე იყო მოგზაურ-
ნით, და შეიღებ გადავეყრდნე ბრიკელებს ვიღაც რუსის
აფიცრის გვერდით, რომელიც დადიდინებდა ტურების
მტკბარეობით მოწინავე ჯარის იერიშზე მისასვლელ ნი-
შანის ბოლოს „...სნამი ბოგ სნამი ვოდა პოლუშტოფი!“
მე დასავლეთისკენ ვიშინებოდი და ის აღმოსავლეთისკენ,
მასმასდამე ხეივანი თვალის ჩინის მიხანი წინააღმდეგნი
იყვნენ....

უგე კაი მანძილი გავტოვეთ, ასე რომ უკან დავტო-
ვეთ გურინის შუაში მყოფი ნიგოეთის ქედი, რომელიც
აჭარა-გურინის ქედიდამ გამოდის, გადაწოლილია ჯერ

ხრდილოეთით და ჰყოფს იმერეთს და გურინას, მეტე
რინის დაუსვლადება, დასავლეთით მოუხვევს და თავდას
ზღვის შირსე ისე ახლავს, რომ გემით მიმავალი ძრეულ
გარდა დაინახავს...

აგრე, მოკმარდით გურინას და დაიწყო დიდი სნი-
დამ მოშორებული და ახლად შემოერთებული სამცხე,
კლანჯეთი ანუ მოსხეთი, (რომელიც გნებავთ ამ სმ ს-
ხელები დამ ის ამოიჩინეთ სულ ერთი)...
უცბა მომესმა იმ აფიცრის კბილების კრახა-კრუტი
და ბუტბუტი....

— რა დაგეძმართათ, რა ამბავია, გაოცებით კვი-
თხე მე.

— ჰმ... წყეული... წყეული ადგილი... ქაჯების
ბუდე... კბილების კრახუნით ამბობდა იგი. ხეივანი ვითხვა
არც გაუგონია.

— ერთი თქვენს ღმერთს მიამაღლე, გამაგებინეთ
რა ამბავია, გახალისებული ცნობის მოყვარეობით ვეუბნე-
ბოდით მას.

— შესეთ, შესეთ.... აი ეგერ ცინის-ძირი! ის წყე-
ული და მოჯადული ადგილი! აი იმ რა ხეს მთის
წვერზე ხედავთ? იქ ედგათ რამაღებს ბატაკების ერთი
ნაწილი..... ჰმ.... წყე... რამდენი დედა იმის წყა-
ლობით ავიტოვეს იმ დედაბრებმა, იმ ბაში-ბუზუებ-
მა! ჰმ!

შევედი... მწვანით მოსილი, კოსტა და მოხდილი მთა
დიდებულად წამოწოვილი იყო კლდოვანი გვერდით ზღვის
ზვირთებზე... ეს იგი ქაჯთა-ქაჯანია, რომელიც XII
საუკ. უგედავმა შოთთამ თავისებურად, დიდებულად შეამ-
გო უგეუბნის-ტყარსანი“; ეს იგი ალავია, სდაც 1829,
1877—1878 წწ. რუსებმა და რამაღებმა, ქართველებმა
და ქართველებმა (ჰოი დრონო!) სისხლი ჰღვარეს; მთი
მიწა მოწოვეს და თავიან ლეშებით ტურს და მგელი გა-
მოაძღეს... ამ მთას ახლა ჰქვია ცინის-ძირი.... ცინის-
ძირი!! მე მიყვარს ცინის-ძირი, მიყვარს და თან მეტო-
შება მისი ნახვა, თუმც მსურს მასთან ყოფნა! მიყვარს
იგი, მინახის მის ნახვა, თუმც რადესაც ვნახავ სინარე-
ლით აღტაცება და ბრახით თრთოლა, ცენტლად გვეულთ
თვალთა ბრახლი და სინარელის კვიანს და წარუების შეტ-
მუნსკა ერთი მეორეს მოსდევან, ერთმანეთს ებრძვიან...
მიყვარს იმიტომ, რომ აქ უწინ

...მთა მთასა და მთა შვილსა
მამულის ხოლმე შესწირვიდნენ...

და მეტოშება, იმიტომ რომ გუშინ აქვე

...მამ მამს საფრე გუთხარა

შვილმა მამა ჯვარზედ აცვა...

კიდეკ მიუყარს მისთვის, რომ აქ ხეენ მწკალებლებსა და მხაგვრელებსა *), რომელნიც თურმე ჭეიქრობდნენ, რომ ქართულ ხალხის ჩაგვრად საუკუნოდ შეიძლება, შეიძლება მათ საზოლიტიკო ცხოვრება გამოსთხლიშოთ და უმისოდ ვაცხოვროთ, შეიძლება სასწავლებლებში ენის ხმატებას აუკრძალოთ და მასთანვე მათივე შემწეობით მტრები მოვიკროთ და სხვ. — ამ მწკალებლებმა მეთქა აქ კბილები ჩაიმტკრიეს და ფეხები მოიტყეს, ძაღა და დიდება დაჭკატეს და ახლამ ეს დრო, როდესაც მისი უსარგებლო ლეში ნაგუწ ნაგუწად დაიშლება! და მამის მის ბატონებს დაუდგებათ „უტეს ტეეში გლიჯინის“ დრო.

დაიდ ახლამ, დაიდ ახმალ-ებო! თქვენ შესდით, ვითარცა კაცი, ჩვენს ამოთხრათ და ახლამ კაი თქვენ — ამ შეცდომის უბედურმა შედეგმა გიწათ, ჩვენ წავგანდინეთ, მაგრამ, თქვენც წახდით! ჩვენ ამოგვითხრეთ და ამ ამოთხრაში თქვენვე დასავლავი დასა გამოთხარეთ!... დროა დაწმუნდეთ და ჭეშმარიტებად მიიღოთ რომ „არ შეიძლება ამოიუხერას იგი ისტორიული ხალხი, რომელსაც დღემდის შეურყეველად დაუტყავს თავის ხალხობრობა, მამულით, ენით და ჩვეულებებით...“ თქვენ შევიძლიათ იგი დროებით დაიმხანავთ, მოკაგვით, მაგრამ საბოლოოდ, რაც უნდა მაგრად მოუჭიროდ ხელი მაინც გავიხლტებოდ. ეს გახდავთ განონი ბუნების ისტორიული ფაქტებით დამტკიცებულნი... დაიდ ახმალ-ებო! თვალ-წინ გაქვთ გუშინდელი მაგალითები: ჩერნოგორია, სერბია, რუმინია და ბოლგარია....

ცინის-ძირიდან დაწეული სლვის პირად გაწოლილი დასავლეთით რომადენი მე ტოტები ჰერანგან ქედისა. მე სულ-წასვლით ვაცქირობადი სამხრეთ დასავლეთით, საითკენაც უნდა დამენახ ჩემი სამშობლოს უკეთესი ნაკ-სადგური ქალაქი ბათომი... ერთიოდე საათის შემდეგ, რომელიც მე საუკუნედ მომეჩვენა, დაგინახე ის ადგილი, სადაც იგი უნდა არსებულებო. ეს ის ადგილია, სადაც ჰერანგის ქედი თავდება და მის მაგიერ ცოტა მოშორებით სამხრეთით იხედება ლახისტანის ანუ პონთის ქედი, პირველზე უმაღლესი და უგრესი...

*) ვამზობ ოსმალურზე.

ნახევარიოდე საათის შემდეგ ბათომის ჯამების (მინარეები) კენწეროები გამოხდნენ, კიდეც ცოტა ხანის შემდეგ დაგინახეთ მთელი ქალაქი სახლებით და ქუჩებით, და მშვენიერის ბუნებითი, სლვის უბე...

მოგესალმები მამა-პაპის მაგარ საღგურნო. დიდხანს ვერ გნახე და აწ მინდა დიდხანს გიუერო, ვღგევარ თქვენს წინა თავ-მოხრილი ფიქრით მოცმული, ვღგევარ და ფიქრში მიხლდება რაც არს წარსული!...

III

ქ. ბ ა თ ო მ ი.

საღამოს 6 საათი იყო ბათომის სლვის-უბეში რომი შეესტურეთ. ეს მშვენიერი უბე, რომლის სიგრძე 5 კერსი იქნება და სიგანე 2 და ზოგს ადგილას 3 1/2 კერსი, ისახლვრება: აღმოსავლეთით — სლვაში შორს შემწერილი გორცხით და სხვა მხარეებისკენ ვაკეთი, გარდა ჩრდილოეთისა რომელ მხარითაც იგი სლვას უკავშირდება. მისს შესავალში აქეთ-იქით ნაპირებსე დასავლეთით და აღმოსავლეთით და სამხრეთ-აღმოსავლეთით, ე. ი. საჩს ადგილას, აყვანილია გასაოცარი ხერხით ხელაგებობი მატარა გორები (ივლივ 1/2 კერსი იქნება), რომლებსე ოსმალებს ეწვეუნენ სათანადო რიცხვი უზარ-მასარ წარბასუნებისა და მათ ფერდალებში (თითო გორაშია თითო) შემენებულა კაი მოზდილი ყასარმები. მთლად დასრულებულია ყასარმა მსოლოდ დასავლეთისკენ გორაში, რომლის აყვანა და შენობა 1871 წ. დაიწყო. საძივე გორებსთ აქეთ სხე ქართული ასოხი — ვ-სა და ცარიელი მხარე მიტეულები აქეთ ქალაქისკენ ან და ჰერანგის ქედისკენ

ბათომი, რომელიც ახლამ თავისივე სახელწოდების ოქლის ქალაქადაა, არის ჩვეულებრივი სამასრო ქალაქის ოდენა, ქუჩები აქვს ვიწრო, ქვიშით მოფენილი; რივის ქვით მოფენილი ქუჩები მხოლოდ საზარშია, სადაც იგინი ერთობ ვიწროებია, ასე რომ სამი კაცის მეტა ერთად ვერ გაივლას. აქ უკეთესი შენობებია: სამი ჯამი (მეხითი), ნამეტურ გარჯია ერთი მათგანი დასავლეთის მხარეს ხონთქარის დედისგან აშენებული, — ერთი მიკუნჭულ ადგილას ბეძმის ეკლესია წმ. ნიკოლოზისა, ორ-სართულიანი ქვით-გირის სახლი უუ. გურტი-ოღლისა სლვის-უის პირად აშენებული სასტუმროდ, უფ. იანკოს ორ-სართულიანი სახლი ქვით-გირის, რომელშიც ოქლის დროებითი მმართველი დვას და ორ-სართულიანი ქვით-გირის სახ-

ლი ძმთა მჭედლიშკალებისა და დიდი, ჯერ დაუსრულებული ორ-სართულიანი ქვით-კირის სასლი ალი-ფაშის თავდგირიძისი. შენობების უმეტესი ნაწილი ავუროსაა და დასაწყისი ხისა. თითქმის ნახევარზე მეტი მათგანი ორ-ორ სართულიანებია... ქალაქი ხარკავს წყალს ტყვიად, რომლებიც შიგ ქალაქში მცხოვრებლებს აქვთ ამოყვანილი და აღმოსავლეთიდან მილით გამოყვანილ წყლიდამ.

იმ ვაჟ-ბატონების სიმრავლისა გამო, რომელთაც ბათამი ელდორადოდ მიიხსნათ და აქაურები კი ინდიელსად და ამიტომაც ჩამობძნებულან აქ, თავიანთ ტყუთ, გასამდიდრებლად, - ბათამში აჩსებოხს სუთი სასტუმრო და „ტრანსტირები“ კი ათობით... უნდა მოგახსენოთ, რომ ის ვაჟ-ბატონები თავიანთ მოლოდინსა მოატყუეს: ბათამი მისს მიდამოებით თუმც მართლადაც ელდორადოა, მაგრამ მცხოვრებლები კი არ გასლავთ ინდიელები, იკინი უკვე და დიდი ხნიდამ ასე მჭიდროდ დაპატრონებისან ყოველისთვის, რომ აქ ერთ ფურსსაც კერისარებლებს უცხო ქვეყნელი...

ვაჭრობა აქ ადგილობრივ მცხოვრებელთ, ლახების და გურულებ-ამერლების და მეგრელების ხელშია, ორი-დე ბუქმენიც ურეკია, ერთიც რუსი და არც ერთი სოქსი.

ბათამის ოლქი იყოფა სამს მასწად: ბათამის, აჭარის და ართვინის. ოლქის მმართველი ღენ.-ლეიტენ. კომანდოვია, ბათამის მასწის უფროსადანა თ. პოლკ. გ. დ. გურიელი, აჭარის მ. შეფისოვი და ართვინის თ. კ. ერესთავი (კგონებ). თითო მასწა სამ-სამ განყოფილებადაა დაყოფილი...

ერთობ მოხარული ვარ, რომ შეიძლია სრულის საფუძვლით დაკარწიონთ, რომ ბათამის მასწიდანა თ. გ. დ. გურიელის განიერულის გამკობის წყალობით არც ერთი ქობულეთელი და მასხხელელი არ გადასხლეს უკარდა იმ 200 მოსახლისა, რომელნიც ჰირველ თავითვე კარდაესხლნენ. მაგრამ როგორც ნამდვილად შევიტყუი ივინიც აპირებენ უკან დაბრუნებას, რადგან მასტუეუდენს მოლოდინში და ნებით რომ არ უშვებენ, ჩივილს აპირებენ. სუთი კაცი იდუმალ გამოპარულა და უკვე დაჭ-პატრონდენს თავიანთ სახლ-კარს. ერთი მათგანი მე თვითონ ვნახე და მარწმუნებდა სხვებიც მალე დაბრუნდებიანო სულ რომ ძალა იხმარონ „რა ვიცითო, ძაჲ, თუ გირიგოლ ბატონი იქნებოდა მუტისსარიფად, თვარა რავა კარდაესხლდებოდიო...“

14 ღვინობისთვის ოსმალეთიდან აქ ჩამოვიდნენ თხუთმეტი კაცი აჭარლები და მასხხელენი, რომელთაც ოსმალთს ნიხმის ჯარში გაეთავებინათ სამსახურის ვადა. მათეს სიტყვით, კიდე უნდა მოვიდნენ ასი კაცი... უბე-რძი ჯაფა და სასჯელი გადაგვდა თავს ძაჲ, მარა, ახლაც ალდაჭია მოწყალე, ჩვენს ქვეყანაში ისევე სულს მოკითქვამოა,“ მითხრეს მათ. აი

ერი გულადი, პურადი, მებრძოლე შავის ბელისა იგივე მხნე, იგივე მღერალი, მოყვარე სამშობლოსა...

PS. „ივერ.“ № 41 ივ აბ - მე თავს იმართლებს. მე კი ხელს ვაწერ და ვამტვიტებ. ჩემგან ვე. ა. ში თქმულს და მისს ვითარებასაც შეურყეველ ფაქტებით დავამტვიტებ...

ბათამი, 12 ივტ.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

აი რას იწერებს გახუთის „Русская Правда“-ს ღონდასელი კორრესპონდენტი ომის გამოცხადების წინა დღეს: „უნდა თუ არა ხალხს და მის მთავრობას ომი?... ხალხს არ უნდა ომი ძრავალ მიხეხის გამო; სხვაც რომ არა იყოს რა სიძვირე და სიღარიბეც სავამო მიხეხა. მაგრამ ხალხი იმისთანა თვალ გაუწვდენელ სიბნელეშია, რომ არც კი იცის სად წავიდეს... მას ჭსურს აიცილინოს ომი, მაგრამ სრულიად გადავიეს და ერიდება თავისის აზრის გამოცხადებას. მართალია, მთავრობის მოწინააღმდეგენი ყოველ ღონისძიებას ხმარობენ, რომ აღიარონ თავისი სურვილი; თითქმის ყოველ დღე ხდება ხოლმე სხვა და სხვა უბილობა, სადაც აღიარებენ მთავრობის პოლიტიკის წინააღმდეგობას. სხვათა შორის ამ დღეებში შესდგა „ავკანის კომიტეტი“ ღორდ ლაურენსის თაონობით ომიანობის წინააღმდეგობისათვის. ღორდ ლაურენსი იყო ინდოეთის ვიდე კოროლად ღორდესაც ბიკონსთილდი ჯერ არ უფლობდა. იმ დროს ინგლისის მთავრობა იმ აზრისა იყო ინდოეთის შესახებ, რომ მეზობლების საქმეში აზი ში არ უნდა გაკერიოთო. წრეულ, როდესაც საფხულის გასულს აშკარად გამოხნდა სურვილი ინგლისის მთავრობისა ომი აუტყხოს ავკანისტანის კომის, ღორდმა ლაურენსმა ხმა ამოიღო, მოჭევა დამტვიტებს, რომ ამ კარბი პოლიტიკა წინადაუ-სხვადია და საზარადო. ღორდ ლაურენსს მიუდგენენ ყვე-

ლანი, ვისაც კი არ უნდადა რამი. ლაურენსის შედგინა კომიტეტი, რომელმაც დეპუტატის მიუგზავნა ბიკონს-ოფილს. ბიკონსოფილმა, რასაკვირველია არ მიაღო დე-პუტატის. კომიტეტს ჰსურდა, რომ მთავრობას მასთან-ვე გამეფვალა თვისი პოლიტიკა ავგანისტანის შესახებ. მაგრამ მასთვის მკებელი სამინისტროის მოთავეა და არა რომელიმე კერძო კომიტეტი; ამიტომაც ბიკონსოფილმა არ შეისმინა თხოვნა ლაურენსისა. ეს გარემოება გვი-ტყობს, რომ ლიბერალების ყოველივე შეცდინეობა იმ გარდადეგე ფუტად ჩაივლის, როგორცაც ამ კომიტეტის შეცდინეობამ ჩაიარა. რასაკვირველია, ლიბერალებს შეუძ-ლიანთ შეაგრძოვნ ათი-ათასობით ხალხი, წინამძღომლად გამოიყვანონ კამოხენილი კაცები, როგორც შარშან მოხ-და აღმოსავლეთის საქმის თაობაზე, მაგრამ, მათივე სიტყვით, ეს მხოლოდ საქმეს წასდენსო. შარშანდელმა წელიწადმა გვიჩვენა, რომ თუ კი ბიკონსოფილი და მი-სი ამხანაგები მოინდომებენ, იმათაც შეუძლიანთ წამოა-ყენონ მრავალი ხალხი. ჩვენი მომხრენი მტკიცე რწმენი-სა და ზდილობის კაცები არიან, იმათი კაცები კი ნა-ხევარზედ ფულით არიან შესყიდულნი და საქმეს დაუ-ფიქრებელი ეპურობიანო. ამ გარემოებაში გარკვენი გა-მარჯვება ყოველთვის მათგან იქმნებაო. მომავალ წლის არჩევანზედ ტყუილ-უბრალოდ ღონე რად გავუანტო-თო.“

— ერთი ნემენტური გაზეთი შემდეგის აზრისაა იმ რმინობაზედ, რომელიც ატყდა ამ უამად ინგლისისა და ავგანისტანის შორის: „თუ რომელსამე რმზედ ითქმის, რომ ბაღა არ მოუხანსო — ეს უნდა ითქვას ავგანისტანის რმინობაზედ. მართალია საეჭვო არის რომ ავგანისტანის ემიგრანტი დიდი წინააღმდეგობა და დაბრკოლება აუჩინოს ინგლი-სის ჯარს; მაგრამ დიპლომატიისა და რმინობის საქმე მასინ გაჭირდება, როდესაც ინგლისელები შეეღენ ველახაბადს და ვახუს არ უნდა დაევიწყოთ, რომ აღმოსავლეთის საქმე არის მხოლოდ საქმე უპირატესობისა ინგლისისა თუ რუსეთისა აღმოსავლეთით. დაწმუნებით შეკვიდრის ვსოქვით, რომ რუსეთი არ გაეღევს რმში, მაგრამ აგრე-თვე დაწმუნებით შეკვიდრის ვსოქვით, რომ ინგლისს შეუღიან ინდოეთის „სახლურას შესწორება“ მხოლოდ რუსეთის თანხმობით და პირ-შეკრულობით.. ჩვენის აზ-რით პირ-შეკრულობა შესაძლებელია, რადგანაც რუსეთისა და ინგლისის სარგებლობა ბევრად ერთი და იგივეა. ინ-

გლისის მთავრობას, როგორც ეტყობა წამოტრის რმინ-ობა გადაუწყვეტია, რადგანაც ვახუსელებმა აპირებს საქმის დასრულებას, ე. ი. იმ დრომდე, როდესაც რუსე-ლის საქმეც გათავებული იქმნება. ეს მოლოდინი ან გა-მართლებია ან არა; უკანასკნელი უფრო შესაძლებელია, მეტადრე თუ რუსეთი და ინგლისი ვერ მორიგდენენ ერ-თი-ერთმანეთში სახლურის საქმის თაობაზედ.“

იქმნება მართლა შემადგომადე არაფერი არ ატყ-დეს, მაგრამ რა იქნება შემოდგომის — ძნელი სათქ-მელია.

რ უ ს ე თ ი

გულაკ-არტემოვისის საქმე.)

აი ერთი ნაწილი იმ სიტუაციის, რომელიც პრაკუ-რორმა თავ. ურუსოვმა წარმოიტყა გულაკ-არტემოვისის გასამტყუენებლად:

„უფ. მოსამართლენო და ნაფიც-მსჯულენო! საქმე, რომელსაც მთელი რუსეთის საზოგადოება მიაქვევს ამ უა-მად ურადლებას და მოკლის თქვენ განხილებას, არის არა-ჩვეულებრივი და განსაკუთრებული მხოლოდ იმ გარემოე-ბათა ძალით, რომელთა შორის ქმნილია აწ წამოღვარი დანაშაულობა, ავ-გაცობა. ამ გვარი დანაშაულობა, თვის არსებითი თვისებით, მრავალი გეცოდანებათ. ამავე სკამ-ზედ ხშირად წამოღვარან დანაშაუკენი სხვა და სხვა თა-მასუქების სიყაღბეში. ყაღბობა იმ გვარი დანაშაულობას, რომელიც შესაძლებელია მხოლოდ განათლებულ საზოგა-დოებაში; მის არსებობისთვის საჭიროა ერთ-გვარი წარმა-ტება, განუითარება. მაგრამ თუ ასეა, თუ ეს დანაშაულო-ბა ითხოვს მომეტეხულს მოსარჩებას, მომეტეხულს ცბიე-რებას და შეცდინეობას ვიდრე სხვა დანაშაულობა, მაგ. ქურდობა, მეორეს მხრით ბრადლებულთა სკამზედ წამოღ-გობა იმ გვარ პირთა, რომელნიც შემდეგით, განათლე-ბით, ზდილობით ეგუთენიან ესრედ წოდებულს „კარგ საზოგადოებას“. — ეს გარემოება იშვიათია, იმდენად იშ-ვიათი, რომ ამ გვარი საქმე, ვგონებ, არსადეს არ გა-ნუხილავს აქაურ სასამართლოს. მართლა-და, ნაფიც-მსა-ჯულენო, თქვენ წინაშე წამოყენებული ავ-გაცობა მოხდა იმ წრეში, რომელიც სიბნელით არის გარემოტყული, მაგრამ ძლიერი. ეს არის წრე ტრუ-ბრწვიჩალებისა და ყაღბის

* „ივერია“ № 45. 1878 წ.

ღირსებისა, სსდაც სუიუეს გარეკან-სილასათე და შინაგან-უმს-
 გასობა, აწსებობს ნიკიუული სიმიდდრე და სწეობითი სიგ-
 ლასაკე. გარეკან შედდურობა და შინაგან-გერაკობა; სსდაც სუ-
 იუესქმდლაგობი მთარკველობა და გავლენიანი ნაცნობობა. რომელ
 ნიც ჭიანჭვეს და ხელს უმარტკენ უსირცხვი და განუსაზღვრელ
 მტარებლობას. აი რა წრემ, რა წრის წარმომადგენლებმა
 გაგიაწათ თვალ-წინ ამ ორის დღის განმავლობაში. გა-
 დახდილ იქმნა მხალღად ერთი ნაწილი, ერთი გუთხე ოფრ-
 დისა. მართალია დიდი ღვაწლი და გვიადვილა ამ საქმისათვის,
 დიდი ყურადღება მიგვიქცევია, მაგრამ მანც ვეკლანი
 ვკრძნობთ, რომ საქმე მთლად არ არის გამოაშკარებული;
 ვკრძნობთ რომ არის კიდევ მრავალი ფარული წვრილმანი
 გარემოება, მრავალი პირობი, რომელნიც ჩვენთვის დაფა-
 რულნი არიან იქმნება სამუდამოდ. ამ საქმის განსაკუთ-
 რებული თვისებაც ეს არის რომელსაც სასამართლოს წი-
 ნაშე წამოდგების ხოლმე იმ წრის პირობი, რომელსაც
 ეგუთვნის ძალა და სიმიდდრე, აქვს ცნობა დიდ-კაცებთან,
 — ოხ, რა ძნელი და გაჭირვებულია მამინ სამართლის
 საქმე! მხოლოდ გასზრახვაც რომ იქმნეს მათ სსჯულში
 მიცემისა, მამინვე წამოდგება ხოლმე მრავალი დაბრკო-
 ლება, რისხვა, წინააღმდეგობა, და ძნელად მართლდება
 სიტყვა კანონ-მდებელისა, რომელმაც დასდვა თანასწორობ-
 ა სამართლის წინაშე ეს თანასწორობა აღიარებულია კა-
 ნონ-მდებელის მიერ, რომელმაც უბოძა რუსეთს სამოსა-
 მართლო ცვლილება, — რა ხშირად რჩება მხოლოდ სიტ-
 ყვად! სხვათა შორის, ეს საქმეც გვიჩვენებს თუ რამდენად
 ძნელია კანონ-მდებელის სურვილის აღსრულება, მისის
 დიდებულის სიტყვის გამართლება... ბოლოს, როგორც
 იქნა საქმე წარმოდგა თქვენ წინაშე. რას ჭებდავთ? თვალ-
 წინ გივცათ სურათი, რომელსაც, — მოთხრობაში რომ
 იყოს გამოხატული, — არ დაიჯერებდით და იტყოდით:
 „ეს მწერლები რას არ მოიგონებენო!“ ახა როგორ შე-
 სამდებელია, მაგალითებრ, რომ ქალი შემდებელი და
 კარგი ხალხის მცნობი არავითარ საშუალებას არ კრიდე-
 ბოდეს, არც ავ-კაცობასაც, ჯიბის გასებისა-
 თვის? როგორ შესამდებელია, რომ იღებდეს იგი მონა-
 წილეობას სხვა და სხვა ცრუ გოტრობაში, ეჭი-
 როს მას ხელში ყაღბი თამასეები, კისრულადღეს
 სხვა და სხვა საიდუმლო ვეჭილობას, წინათვისაც იღებ-
 დეს სწი ათას-ათხი ათას თუმანს ფულს, და იმავე
 დროს უყურებდეს ამას როგორც კანონიერს შრომას,
 პატიოსანს საშუალებას სარჩოს მოპოებისათვის? გარდა

ამისა, როგორ შესამდებელია იმ გვარ საზოგადოებაში
 „დურახვის“ თამაშობა, რომელმაც ხელგონურად იგუენ
 ჩვიდმეტ ათას თუმანს? თქვენ იტყოდით, რომ თუ სად-
 მე შესამდებელია ვეკლას ეს-უსათუოდ გაფუჭებულ და
 გარყვნილ საზოგადოებაში, და არა ჩვენში. ჩვენსა სსმ-
 წესროდ, ვეკლას ამან ცოცხლად გაგვიარა თვალ-წინ. ჩვენ
 მოგვარით თვალი სხვა და სხვა პირის სსხეს, ივინი გა-
 მოხნდნენ, გვერდით გაგვიარეს და სადღაც განქრნენ. ჩე-
 მის ახრით ეს საქმე არ ჩაივლის უგაკლებოდ ჩვენის სა-
 ზოგადობრივის განვითარებისათვის. როგორც სასარგებ-
 ლოდ არის ამ გვარის სურათის დახახვა, რათა გავიგოთ,
 რომ ჩვენ შორის დამალულია ბოროტი უფრო მძიმე,
 ვიდრე გვგონია ჩვენ. ჩვენ შორის დახახვებულია იმ გვა-
 რი წრე (გვამთა), რომელმაც სწამთ მხოლოდ ერთი —
 ჯიბის გასება — უსათუოდ, რაც გახდეს-გახდეს. ჩვენ თუმც
 ვერ ვხედავთ, მაგრამ ვკრძნობთ მის არსებობას და მხო-
 ლოდ იშვიათად, სამართლის ძალით, დაგვიჩვენებს ხოლმე
 მხოლოდ ნაწიური სურათისა. ეს სოცერა საშიშია, რად-
 განც მის შორის საკუთრების დედა-ახრს უნარს კი არ
 ჭეოფენ, არამედ მასხარად იღებენ.“

რ ა მ ე თ უ კ ა ტ ი ვ ა რ .

(შემდეგი *)

XIII

ძალიან სხვა და სხვა გვარის არიან სსხენი, რომელ-
 შინაც გამოითქმება ხოლმე აღამიანის სულის თვითება.
 კაცს ცუმა ეტკინება, სირცხვილი ჭსწვავს, უსამართ-
 ლო სასჯელი კი უბოროტებს გულს. ხოლო შავლეს
 სულმა ექება და ჭზოვა იმისთანა ცხა, რომელსაც არც
 ერთი, არც მეორე და არც მესამე არ მიუღება იგი ჭბკე-
 მეს, შევინებულ ჭეკეს და შეტად მძიმე კანონი დაჭსდეს.
 ევისკობოზმა აღამიტმა შეიტყო პეტრესაგან ვეკლასიერი,
 რაც პეტრეს ეროში მოხდა, დაიბარა შავლე და როცა
 ამან არ უარჭეო ბრალი, რომელსაც ზღებდნენ, მამინ ევის-
 კობოზმა გამოჩინისა თავისის მრეკლისაგან გარდა ამისა
 აუკრძალეს ეკკლესიაში სიარული, თუ არ უქმე დღეს.
 ევისკობოზს უნდოდა ეს თვისი განხილება მთელის მრეკ-
 ლისათვის საჭაროდ გამოეცხადებინა. როგორ იმეჭმედა ამან

*) ივერია № 45. 1878 წლის.

ყოველმა ჰაკლეხედ, როცა იგი ჰაჰანაქებაში, მარტო, ყვე-
ლსაგან შეჩვენებული ხგენით შეუღღა აღმართს მთისკენ
მიმავალს?

ერთმა ზღვის ჰარველმა შეთვესემ დანახა მიმავ-
ლი ჰაკლე თუ არა, ჰსთქვა გულში: „ეს კაცი ისე მხი-
რულად გამოიყურება, თითქო ხანის უზღვნიანა.“ სეა-
რულა კოშთან რამდენიმე ბერ-მონაზონები ქეებს აქე-
ხებდნენ ყორესათვის. ამათ იცოდნენ აღაპიტის კასხინე-
ბა ცოდვილის თაობაზედ და ამის გამო ჰაკლეს სულამი
არ მიჰსცეს. ჰაკლემ ეს შეამჩნია და ხმა არ ამოიღო.
როცა იმდენად განშორდა, რომ ბერები კვლავ დანა-
ხავდნენ, ხელთ დანისკვა ცენტურიონის შოლტისკან
დაშაშრული წელუნი, ჩაიცინა და წაიდუღუნა:

— თუ ამ ბატონებს ჰგონიათ, რომ ამ გვარს ზღვე-
ნი ცენტურიონისა ძალიან გემბიელია, ჰსცდებიან. მანც
გი მთელს ტიგს ანტილის ღვინით სავსეს არ ავილებდი
ამ წელულთა სამაგიერად. რომ იცოდნენ, რომ თითოეუ-
ლი მათგანი ღირსია თითო ამისთანა წელულისა მანც,
მა მანს გაიკვირებდნენ აი! მაგრამ ვცდდა ღმერთს,
რომ აგრე თავს ვიწინებ. რა რიგად თურთხით შეკესა-
რეს შენ, ჰლო ჩემო იესო? მითამ შე რა ვარ შენსა წი-
საზე? ერთხელ მომიხდა, რომ სხვის მაგიერ ჩემი სეკუ-
თარი სურვი მიეუშვირე და რა მცირედის სსჯულით
დამსჯეს აღმინახებმა! ერთი წვეთი სისხლიც არ დამინ-
თხვია! შე მინდოდა, რომ უფრო ძლიერ ეცემნათ ჩემ-
თვის.

მხიარულად მიდიოდა წინ ჰაკლე და მოაგონდა ფე-
ბრის სიტყვა, რომ მატლსავით გაგსრესდია რომ მინ-
დოდესო. ჰაკლემ ჩაიცინა, რადგანაც კარგად იცოდა, რომ
ცენტურიონსედე ერთი ათად თეათონ ღონიერია. მოა-
გონდა, რომ მოედანსედე ერთი-ურმანეთსედე ძირს დაჰსცა
აქია არკეხილია და მისი ბიძა-შვილი ახმასი ქსენოჰანე
ქედე მოაგონდა გერმასი, მისი ძვირჰასი დედა და მამა
კარგად მოკიდა საქმეო, ძალიან კარგად, ბუბერი მამა
დიდს მწუნარებას გადაკარჩინეო“ — ამბობდა გულში ჰაკ-
ლე.

დანახა გზასედე კვდეებში ამოსული ყვაილი. დი-
დი ხნაა რაც ჰაკლეს ყური აღარ უთხრებია ყვაილები-
ათვის და მათს მოწვეუტის ნდობა ხომ გულშია არ
კუტარება, — ეხლა გი დაჰსწვდა და უნდოდა მოწვეუტ-
ის. მაგრამ მისამ წადილს აისრულებდა, გაიჟიქნა:

— ვის უნდა მიეუტანო? ვინდა მუავს? ვინ იცის,
იქნება ეს ჰაწაწა ყვაილი ეხლა ჰსტებება მზის სხივითა
და თავის მშვიდობიანს და ჩემს ცხოვრებას შეჰხარის! რა
რიგად ჩაჰგეჩია გულში ამ კვდეს! აი იქით, გზის გა-
დაღმა იქნება უფრო ღამაში ყვაილები იყოს ამოსული,
იქ არავის თვალი არ ეგარება. არიან თავისთვის და თუ
ერთბიან მშენიერის საშეკულით, ამას ისინი სხადიან
მხოლოდ თვის შემოქმედისათვის და იმისთვისც, რომ
მაგ მორთულობას თვითონაც შეჰხარინ. მეც ეხლა შორს
გაკვდელები იმ გზებს, რომელსედედე აღმინახები დადიან!
მაგრამ შეუო ამდონა ავათ-ხსენება აღმინათ! შე თუ ვიც-
ხვარე მარტო ჩემის თავისათვის და ღმერთთან ერ-
თად, — მაშინ ჩემთვის საჭირო არავინ არის. ვინც თავს
იმდაბლებს... განა გი თავს იმდაბლებს ვინმე.. როცა
იქნება ჩემი საათიც დაჰგრავს! იქ, სიაქიოს ყველანი ერ-
თად თავს მოკვირით. პეტრე, დოროტეა, აღაპიტი და
ძმანნი ბერ-მონაზონები — ყველანი იქ შეიტყობენ ნამდვი-
ლად შე რა კაცი ყოფილვარ, და ყველანი თავყანს მცე-
მენ.

ჰაკლეს ამ ფიქრებში გაერთულს, დრო ისე გაჰვარა,
რომ ვერც გი გაიგო და როცა სტეფანეს მღვიმესთან მა-
კიდა, გზა სოფლიდამ აქამდე უწინდელსედედე მოკლედე ეჩ-
ვენა.

სტეფანე ძალიან შემგოთებული ნახა, რადგან აქა-
მომდე შეიღს ელოდდა და ეკონა, რომ უბედურობა რამ
ხომ არ შეემთხვაო. სტეფანეს იმანაც გაუარა გულში,
რომ იქნება ჩემმა შვილმა თავი დამანებაო და ამოა წუ-
თის-სოფელს მიეცაო. ჰაკლემ დაუშოშმანა გული, უამო
რომ შე გაკესანეო გერმასი ზღვის მეორე ჰარველაო
და ესა და ეს საქმე მივაჩემეო აღმინა ყოველთვის
მშვიდობიანად მოისმენს ხოლმე ცუდს ამავს, როცა უფ-
რო უარესს მოელოდდა, აი რის გამო სტეფანემაც გული
დაიღინჯა თავისის მეგობრის სიტყვის შიდედე.

სტეფანემ კარგად იცოდა, რომ გერმასი განდგი-
ლის ცხოვრებისათვის არ ვარგოდა. უწინ ეც ძალიან
ჰსწინდა, რადგანაც უნდოდა, რომ თავისისა და გერმა-
სის მახანებითა დაესხნა წვევისგან სული გლიცრასი;
ეხლა გი იცოდა, რომ თვითონ გლიცრასს მოუბოვებია
თვისი სიმართლე ღვთისა წინაშე.

— როდის დაბრუნდება გერმასი? ჰგითხა ჰაკლეს.

— ხუთს-ექვს დღეზედ. მეოთხეზე აღიბ, რომელსაც ამის წინად იუბილამ კვალი გამოკვალა, მითხრა საიდუმლოდ, რომ ბლემიელნი ჭარად იყრებიანო გოგინდის მთებს იქითაო და თქვენზედ დაცემას აპირებენო. როცა იმათ უგუგაქტევი და დაგამარტებო, შენ გერმასი უსათუოდ უნდა დაითხოვო ალექსანდრიაში წავიდეს. ჩემი ძმა ისევ ცოცხალია და გერმასის გულისათვის როგორც მეგობრისათვის, ნათლის-ღება მიიღო კიდევ.

— მას შეუგუგეთოთ რომ ნეტარი ნიკოლოზი ინახულდეს ხოლმე ხსიწად და თუ .. თუ ..

— ჭო, როგორმე მოკახერებო, — გააწვევტინა სიტყვა ჰაელემ, ნუ თუ შენ გგონია, რომ სასუგუგელში მარტო იმათ ეძლევათ ადგილი, ვისაც თავის დღეში არ შეუცოდნიათ და გინდა რომ გერმასიც სრულად უცოდველი იყოს? ეგ იმას ჭკავს, რომ ერთი ექამი იკვსდა, მე ჩემს დღეში ერთი ავთ-მეოთხი არ მომკვდომია; მარტოდს ამბობდა, იმიტომ-რომ არც ერთი ავად-მეოთხი არ მინდობია თავის დღეში და არ უთხარნია იმისათვის წამალი, დეე გერმასმა თავისი-თავი ჭსტადოს და თუ იმი-საგან ღვთის-მისხურბი არ გამოვა, კარგი მეომარი მანინტ იქნება მამა-პაპებ. განა მეომრობაში გი არ შეიძლება გულ-მარტლად ემსახურდეს უფაღსა.. მაგრამ ეს ხომ კვრ შორს არის. მინამდინ გი მე ავილია ვისრად შენი მოვლა და პატრონობა. წყალი ხომ სამეოთხი გაქვს ღიტრიაში?

— შენს შემდეგ ეგ ღიტრა ორჯერ იყო კიდევ ხელახლად ავსებულე. შაკვრემანი მწეემი — ქალი, რომელიც ხსიწად მოკრეკებოდა ხოლმე ჩვენს წყაროზე თავის თხეს, ჯერ ერთხელ მოვიდა აქ დილას ადრინად და მეორედ — შენს მოსვლამდე ერთის საათის წინ; გერმასის ამავე იკითხა და აღმითქვა, რომ მინამ გერმასი დაბრუნდებაო, წყალს მე გიზიდავო. ისეთი ფრთხილია, როგორც ფრინველი, მომიტანა წყალი თუ არა, სწრაფად გაიქტა.

— ის ჰეტრეს გოგოა და დიდხანს არა რჩება იმისათვის თუ რომ თხებისათვის თავი ვერ დაუნებებია, — უთხრა ჰაელემ: ეხლა მე წაკალ და ძირხვენს დაგილკვს საუსმეთ. ახა კარგა შემომხედე.. დიდ ცოდვილათ ხომ არ მგანხივარ? რაც უნდა ცუდი გაიფიქრო, მანინტ უფრო უარესს შეიტყობ ჩემზედ. აი ვილაც ორნი მოდიან აქეთ, — ერთი კარგად გასინჯო ვინ არიან. ერთი ილ-

ლარონია, ეპისკოპოსის თანა-შემწე, მეორე პოხომია, მეძევისიდა მხლად მოსული უდაბნოში; აქ მოდიან. ეგვიპტელს სადგინე მოაქვს... კარგი იქნება თუ ღვინო მოაქვთ შენთვის!

არც ჰაელეს და არც სტეფანეს ვერ გამოეცნოთ რა მიზეზით მოდიან აქ. მცირეს ხანს უკან შემოვიდნენ და განძახს ზურგი შეუქტიეს ჰაელეს. ეპისკოპოსის თანა-შემწემ პირველად გი გადაწერა, თითქო ეშმაკი რამ დანახარა.

ჰაელემ ეს შეამცნია, უკან მდგა და ხმა გაიკმინდა. ილლარონმა ეპისკოპოსის სახელით, ანრობა სტეფანეს, რომ ჰაელემ დიდად შეჭსტოდაო ღმერთს, ამის გამო, ვიდრე სრულად არ მოინახებსო, განგებულ უნდა იქმნეს მრეკლისაგან, როგორც ცხვრიდამ მუნანი თხაო და აკრძალოს მრეკლთან მისვლა-მოსვლა და მასხადამე შენც, როგორც კეთილ-მოწმუნეს ქრისტიანს აღარ უნდა მოკვარდოსო.

— ჩვენ ჰეტრესაგან შევიტყუეთ, განცრძო ილლარონმა: რომ შენი შეილი შორს გაუტყვინათ და რადგანც შენ უგაროდ ვერ დაგებებო, ამის გამო ეპისკოპოსმა ლოცვა-გურთხევა შემოგიტოვალა და ეს ღვინო გამოგიტყვანა უუთისათვის. ეს მწიბი ბერი შენთან დარჩება და მოგივლის, ვიდრე გერმასი დაგებრუნდება.

ილლარონმა მიწელდა სადგინე ავად-მეოთხს, რომელსაც ჰაელეს ამბავზედ ვერ მოკრბიფნა გონება და ცოცხებით ხან ილლარონს შეხედავდა პირდაღებული ხან ჰაელეს. ჰაელეს ძალიან ეწეინა, როცა ეპისკოპოსის თანა-შემწემ წერბით დაუვიკლა: „დაიკარტე აქედგან.“ ჰაელემ ხმა-ამოუღებლივ დაემოწინილა, და სხუელს ახლო გაუარა. სტეფანემ და ჰაელემ ერთმანეთს შეხედეს და ხახეს, რომ ორივეს თვალში ცრემლი იყო მოკრუბული.

— ჰაელემ! დაიძახა სტეფანემ და ორივე ხელი გაუწოდა ჰაელეს, რომელსაც შეუნდობდა ყოველს ცოდვას, თუ გი ჭკითხავდნენ. ხოლო ჰაელემ არ ჩამოართო ხელი, ზურგი შეაქტია, გამაღებული წაკადა და შეუღდა მთას ასეთი რომ უკანაც აღარ მოსუნდია. მიდიოდა ისე უსაგნოდ, ვიდრე ერთს უშველებელს მოწვევულს თავთაქვს არ მიადგა.

მეუ კიდევ კაღის მ:ლდა იდგა და საშინელი ჰამანაქება იყო. ოჯლი დაჰა-ღუპეთ ჩამოსდიოდა ჰაელეს, მძიმედ ჭქქნდა. მიეუღა კლდეს, აიფარა თვალბებედ ხე-

ლი და ცდილობდა გონება მოეკრიფინა, ელფინა. დიდ-
ხანს ვერ მოიხერხა ეს, იმიტომ-რამ სიხარულის მაგიერ,
რომელსაც იგი გამოეყოფა სხვისთვის ტანჯვისთვის,
გულს უწულებდა განმარტობა და უერში ედგა სულ ის
მწუხარე ძახილი სტეფანესი.

სტეფანეს ძახილის მოგონებამ ეჭვი დაუბადა თავი-
სის საქციელის თაობაზედ. ჭკუძახებდა და ფიქრობდა
მასზედ თუ: კარგია თუ არა, რომ პატრონის ხალხი
მოკატეურო, ტუფილად ბნალი დაკიდეთ და უსამართლო-
ბა გაქნევენ ჩემს თავზედო. შავლეს გული ეწოდა სე-
დისა და ტანჯვისაგან. ხალხი როცა ჭსტნო, რომ ესე
ძლიერ იტანჯება ესა ხორცილად და სულითაც, ხელს-
დად მონახისინდა და ტუჩებზედ დიმილმაც კი გაუთა-
მისა. შავლემ იმაზე დაიწყო ზრუნვა, დარჩეს თუ არა
სტეფანეს ახლო მღვიმეში, თუ ახალი სადგური მოძებ-
ნოს. უგანასხელი ირჩია და ჯერ კი ცივის წყლისა და
საჭმლის შოვნის თადარიგს შეუდგა, რადგანაც ძალიან
დაშეშული იყო და წყურვილით პირი და ხანს ამომშრალი
ჭკუნდა.

როცა ქვემოდავ წყარო გამოდიოდა და მის გარე-
შემო იყო რაღაც ბაღის-ბუჩხისი და ძირხვერა, რომელითაც
შავლეს არა ერთხელ მოკვდა შიშნული უწინაც. ჩავიდა
წყაროზედ, სულით და ხორცილად გაგრილდა, მერე ამოვი-
და, დადგა ერთს კალო ადგილას და დაუწყო მადლიდამ
ცქერა მის ფეხთა ქვეშ გაწოლილს უდაბურს მინდორს,
რომელზედაც ამწვანებული ბაღები სოფლისა, საფლავზედ
ამოსულ ხეობივით მოჩანდნენ იმ ტრიალს მინდორზედა.
დაინახა თვითონ სოკულაც და თეთრად გალესილი სხ-
ლები. ეკვლავზედ უკეთესად ჭსხანდა კვლევისა, საცა ამის
შესვლა აუერძალეს. ერთს წუთს გული თითქო დანით
დაესერათ, როცა მოგონდა განგებულვი ვარა თანამო-
წმუნეთა ვრებისაგან, კვლავ მივიღებ მოწოდებობას ჩემ-
თა საერთო სერობაშია, კვლავ ვიღებო მათთან ერთა-
დაო. მერე კი უთხრა თავის-თავს: განა უოკელი კვლევ
აქ, მთაზედ არ წარმოადგენს საკურთხეველს? განა ეს
დაეუარდი რა ათასჯერ უფრო დიდი, უფრო დიდებული
არ არის თუკით საუკეთესო გუმბათზედ, რომელსაც კი
გაუკეთებია ადამიანის ხელს? შავლეს გახსენდა, რომ
ბრძვის ქადაგების შემდეგ ქვეშა დაიძახეს „ამინი.“ ამით
გამხსნება და გასწია ერთს მორღვეულ კვლის პირად, სა-

ცა ეგულებოდა მღვიმე, რომლის პატრონი რამდენიმე
კვირის წინ გადაცვლილი იყო.
— სწორედ, მე ვგრძნობ, რომ სიმძიმე ჩემს
შეურაცხე-ყოფისამ არ დამაძაბლა კი, არამედ ამამაღლა,
ამობდა გულში შავლე: აქ, ამ მაღალს მთაზედ ძირს არ
უნდა დაგუშვას თვალნი ჩემნი, აქ მე ვარ მარტოდ ჩემს
დემეტთან ერთად და მის წინაშე, მე მგონია, არაფრისა
არ უნდა მტყუპნოდეს.
ამ ფიქრებით შავლე მიდიოდა მღვიმესაკენ. უცბად
შედგა: იქვე ახლო მოესმა ძაღლის ყეფა და მტირეს ხანს
შემდეგ პატარა გოშიაც მოკარდა, ერთი ფეხი მადლა
ეჭირა მხერვებში შესვეული. გოშია ხან გააფთრებული მი-
სეოდა, ხან შიშით უგან გამოეჭრეოდა ხალხში.
შავლეს მოაგონდა, რომ ფეხიცი ამალეკიტელს თა-
ლიანს ძაღლის ამბავი გამოეჭოთხა და მასწინე გაიფიქრა,
რომ ფეხიციც ცოლი აქვე სადმე ახლო უნდა იყოს. გულმა
ძვერა მოუმატა. ჯერ თუმცა არ იცოდა, რა პირით უნდა
შეეუაროს მუხანათს ქაღისა, მაგრამ გული ძალიან მიუწევდა,
რომ უსათუოდ ენახა. დიდხანს აღარ უფიქრია, გასწია
იქითკენ, საცა ქალი ეგულებოდა და თვალი შეასწო-
რეთრს ტანისამოსიანს ქაღს, რომელიც სულ იქით და
იქით გაბოღდა. მანაც დაქწია გაქვეულს ქალი მიჭკროდა
ზედ მორღვეულს კვლეს, და საშინელს სანახაობას წარ-
მოადგენდა. აქედამ ერთი საშინარი გადასვარდნი იყო.
გაწვილი თმა გადმოშლოდა და მკერდზედ და მხრებზედ
ეყარა. ერთი ფეხი კვლის პირზედ ებჯინა და მერე
ქვისაგან დაჭრის წუღით ჭაქში ეჭირა თვალ-ხაუფდო-
მელ სიღრმეზედ გადაკიდებული. სწორედ ერთს ბეწვზედ
კვიდა თორემ იგრილებდა, გადავარდებოდა და ძელებს
კვლავ იზოვიდნენ. მაგრამ კი ჩაეჭინდა ხელი გამოწვდილს
ქვისათვის, ხალხი შავლე ხედავდა რომ ქვა მოლაღებული
იყო და საცა არ იყო მორღვეოდა. სირიან მიჭკროდა
კვლეს, ისე თითქო მთავრეზედ მარაგულსავით, ანუ შე-
ლილსავით: თვალები უბრიალებდნენ ისეთის უგუნურე-
ბით, ისეთის გახელებით, გული ისე ძლიერ უფეთქდა,
რომ პირველს დანახვაზედვე შავლეს ელდა ეცა და უგან
დაიწია.
ხედავდა რომ ტუჩებს აცმაცუნებდა, მაგრამ ვერ გა-
გო რას ამობდა, ჭკრძნობდა კი რომ ქაღს უნდაო თავიდან
მოკუროდეთ. შავლემ არ იცოდა რა ექმნა. მივარდეს და
ტუტო დაინახა კვლევში გადავარდნისაგან, თუ ისე დახე-

ბოხ თავი? რომ ვერ მოასწროს და ქალი გადგუარდეს? მას რა ქმნას? ქვა, რომელზედაც ხელი უჭიდია ქალს, თან და თან შორდება კლდეს; რომ მოიწვევს ხომ დაიღუპა ქალი. გაეგონა რომ მოვარეხედ მოარეულს კაცმა ხმა გაჭსტეს ცუდიად, ამიტომ ხმა არ გაჭსტა. იმ საწყალმა ქალმა ანიშნა უკან წადიო. გული დაეღია ჰავლეს, იმიტომ რომ ქალმა ხელი შეატოვა თუ არა, ქვამ წინ წამოიწია.

ქალი წადაბლდა ამბობდა, მაგრამ ჰავლემ ბევრი ვერაფერი გააჩნია. ერთი მარტო ფეხიდან სხელი მოესმა. ამის შემდეგ კი ეჭვი აღარ ჰქონდა, რომ ქალს, როგორც ჯიხვს მონადირესაგან მოტანებულს, გულში გადუწმობდა კლდეში გადავარდეს, ოღონდ კი ხელმოურედ არ ჩაუყარდეს თავის მტარვალს ქმარს.

ჰავლეს ამ წუთს აღარც ის ატონდებოდა, რომ ეს ქალი დამნაშავეა, არც ის, რომ მშვენიერია. ესლამის წინ ხორციელი აღამიანი იყო, რომლის სიკვდილის ხელიდამ გამოხსნა თავის მოკვლეობად ჰსტნო და უნდა დაესხნა კიდევანა რაც უნდა დამემართოსო.

ესლამი კი ხმა ამოიღო ჰავლემ. პირველი სიტყვები, რომელიც მიჰმართა საწყალს ქალს, იმ აზრით უთხრა, რომ გაუუანტოს ეჭვი და დააჯეროს, რომ მე შენის ქმრის მდეგარი არ ვარო. ასეთის ტყბილის სიტყვით დაუწყო ლაპარაკი, რომ ყოველს სიტყვაში გამოითქმოდა მისი კეთილი და კაცთ-მოყვარე გული.

— გიხაროდეს უბედურო დედა-კაცო! უთხრა ჰავლემ: ბედნიერი ხარ, რომ მე შეგხვდი. მე ვარ ჰავლე, უკეთესი მეგობარი გერმანისა და არაფერს დავზოგავ, ოღონდ შენ გეშეუღოს რამე. ნუგეშინიან, ფეხები შენ ამ ადგილებში არ გეძებს. მე მომენდე! თვითონ შენც იტყვი, რომ მე იმისთანას არ ვგეგარ, რომ გზა დაბნეული ქალი მოკატყუო. ხოლო შენ ისეთს ადგილზედ დგეხარ, რომ ხეში მტერიც მდგარიყო ისიც შემეცოდებოდა. აჰა, დამიჭი ხელი, ესლამაძისა უშნო ხელია, მაგრამ ჯერაც მტაცა და პატრონისა. ჰა, მომეც ხელი და თავის დღეში არ ინახე. ფეხი აქედ ქვასე დაადგი და ფთხილად გაუშვი ხელიდამ ქვა. ნეტავი ერთი გუნახა რა რიგად დაღონებით იქნება ეგ ქვა თავს და ჰკვირობდა ესე თავ-გამომტეხებით როგორ მომენდოდა ეს ქალი. გაფთხილდი, აჰა ქვაც მოიწვევა! კესმის, რა ჰქვას-ქუხილით დაეშვა ძირს! მგო-

ნი იქ ქვევით მტრად იქცა და შენც, სწორედ გითხრა, კარგი ჰქმენ, რომ მე გამომევი და არა ქვასა.

ჰავლემ როგორც იყო გადმოიყვანა სიჩინა დედა-მიწასე, გაუძღვა წინ და წაიყვანა მღვიმესაკენ. სიჩინამ სიარული გეგარ შექსძლო და შეფერხდა. ჰავლემ შენიშნა დაღაღულობა, დასვა ქვასე და უთხრა:

— ცოტა შეისვენე. მე თვითონ გხედავ რომ ეგ შენთვის სიჭირთა: მხელის მთელი დღე ჰაზანაქება მზის ქვეშ ყოფნა.

სიჩინამ თავი დაუქნია, პირზედ ხელი დაიღო და ძლივ-ძლივ ჰსტქვა:

— წყალი, ერთი წვეთი წყალი!
 ჰავლემ შუბლზედ ხელი შემოიკრა და უპასუხა:
 — ამ წამსვე ცივს წყალს მოგართმევ, თვალის დახამხამების უმალ აქ შენთანვე ვიქნები.

სიჩინამ ჯერ თვალი ააყოლა წარმავალს მეუღაბნოეს. თვალები ერულებოდა და ისე გაუხდა როგორც მიწა. ბოლოს ქვა, რომელზედაც იჯდა გემათ მოეჩვენა და მოეღანდა ვითომ ზღვაშია და გემი ქანაობს. ბოლოს წარმოუდგა, ვითომ გემმა ერთს ადგილას ტრიალი დაიწყო და ლამის დაღუპოს. სიჩინას თვალები დაეხუჭა და ხელს აფეცურებდა, იქნება ხელის მოსაჭიდებელი ვიზოკო რამეო. თავი უღონობით გადახარა მხარზედ, გულიდამ კენეს ამოუყარდა, წაღვანაც მოეჩვენა, რომ ვითომ ყოველის ასოღამ მოიშალა, თვითვეული ასო ცალ-ცალკე ჰსტკვებოდა, როგორც ხილამ შემოდგომის ფოთოლი. ერთმა წუთმაც გაიარა და გონება მისდელი ქალი უკან გადაიქცა გულ-შემოყრილი.

როცა ჰავლე დაბრუნდა, მოიტანა წყალი ამოფუღურელის კლდის ქვითა და დანახა სიჩინა, კვანა რომ უღმობულმა სიკვდილმა ისევე თვითონვე დაიბრუნა ხელიდამ წართმეული მსხვერპლია გული ტკივილით აკესო ჰავლეს, რომ ხედავდა ამხალგასდა, მშვენიერს და უბედურს ქალს ამ ყოფაში, აუწია თავი და თან წყალს ასხურებდა შუბლსა და პირის სახეზედ და თან ღოცულობდა სიჩინას დასხნისათვის.

როცა სიჩინა მოსულიკრდა, წამოჯდა, მოიფუშინტა თვალები, გაიხმობა, ორივე ხელით მოეჩვენა თავის პატარა გულში, მეტე წამოჭსტა ცრემლი და საშინელს ქვითინს მოჭყვას.

პაულე შორი-ახლო დადგა, რომ ტირილს არ დაუშალეს და იფიქრა: ამ ცრემლითა ხამირეცხს გულისამ ნახევარს ტკივილს მაინცა.

პაულემ რომ ნახს ცრემლი შეიშროო, მივიდა, მიწადა ხელახლად წყალი; ჯიბეში ერთი ნატეხი ზურინი იზოვა, დააღობა წყალში და ისიც მიწადა. სიროსამ წყალი დალაა, ზურით დანაყრდა და ისე მოჯობიანდა, რომ ფეხზედ წამოდგომაც მოიწადინა. უღონობით ვერ წამოდგა და პაულე მიეშველა. სიროსა თავის ტკივილს ჭკრძნობდა და სისუსტეს, მაგრამ იმდენსა ღონე ჭქონდა რომ ფეხზედ მდგარიყო.

როცა პაულემ გული დაავიჯა რომ სიროსას ადარა უმჯეს რა, უთხრა:

— ესაა შენ ერთი თბილი საჭმელი გაკლია და ერთი თბილი ქვეშაგები. ერთიცა და მეორეც ხეში გისერი იყო. აქ დაჯიჯა პატარა ხანს! ეგ ჩრდილი კლდისა რამოდენად დაგმულდა და მინამ მსე მთას გადაეფარება, მე ისევე აქ გაკხნდები. ხემს მოსკლამდე შენი ოთხ-ფეხი თანა მგზავრი შეგაქცევს.

გამაღებელი წავიდა პაულე, რომ ის წინად განზრახული უზატრონო მღვიმე ეზოვნა. წყაროს პირ-პირ დასინჯა ადგილები და მღვიმე იქ იზოვა. შევიდა შიგ და სინარულით ნახა, რომ კარგი ქვეშაგების ხმელის ბალახე-ბასა, მაშინვე ჰალახი აიღო დაბეჭტა, ცუცხლის კერა გაწმინდა და ისე მოამზადა მღვიმე. მათვალ-მოათვალე-რა იქაურობა და ერთი გამოქვაბული იზოვა. ამ გამოქვაბულში გამომტყვარი ზური ნახს, ლიტრა და რამდენიმე ქილა. ერთს ქილაში კარგი ხელს ხურმა იზოვა, მეორეში თეთრი ფქვილი, მესამე ნახევრად ზეთუნის ზეთით, მეოთხე მარილით.

— რა კარგია, რომ მიცვალებულს კარგი ჭამა-სმა ჭეკარებია! ამბობდა თავის-თავად პაულე, მღვიმედამ რომ გარედ გამოდიოდა.

მზეს გადახარა, რომ პაულე სიროსასთან შოვიდა. პაულეს ისეთი სანახაობა ჭქონდა, რომ ეოკელს ეჭვს გაუფანტავდა კაცს, ძნელი იყო რომ პირველს დანახავადეე გატა არ მინდობოდა. სიროსაც მოემზადა რომ განყოფილდა, მაგრამ უღონობით ფეხიც ვერ გადადგა.

— მე ესაა ისე სუსტათა ვარ, ამბობდა სიროსა, რომ თითქო პატარა ბავშვი ვარ და ესაა გუჯლობა ფეხის ადგმისა.

— მ შ მე მომეტი ნება, რომ გიძიო. მომეგრდე ხელით, პატარა გაგატარო, მინამ გაიძინებო.

სიროსამ ხელი მოჭკიდა და პაულემ დაუწყო ტარება ნელ-ნელა წინა და უკან. ბოლოს სიროსამ უთხრა, რომ დამდებო და თუ წასასვლელნი ვართ, წავიდეთო. პაულემ მაშინვე ხელი გაუშვა და გაუძღვა წა. მღვიმეში რომ შევიდნენ და პაულემ უჩვენა სწოლი, უთხრა, ვერ ხე დაიძინებო, თბილს რასმეს მოგიხარშავო. რამდენსამე ხანს უკან მოაბრუნა გახში, ღამი მშვიდობისა უთხრა და მოშორდა.

სიროსამ განუწილა ზური და საჭმელი თავის ცო-მის, მერე წამოწვა და მიეცა ღრმა ძილსა. პაულე გიცუცხლს მიუჯდა და ისე იყო. ცდილობდა რომ ღოცვით დაეფთხო ძილი, მაგრამ დალაღულობა თავისას სჩადიოდა. ხან უეცრად სიროსა მოაგონდებოდა ხალხე ღოცვაში, და ფიქრობდა რა სიამოვნებით ვამყოფებდიო. ესაა რომ ალექსანდრიაში ვცხოვრობდეთ და უწინდელურ მდიდარი შენანდრი ვიყოვო. გერც ერთი ღოცვა ბოლომდე ვერ დაასრულა: ხან თვალები მიერულებოდა, ვიჯრე „ამინ“-ამდე ჩავიდოდა, ხან თვალ წინ წარმოუდგებოდნენ საერო სურათნი და როცა ამით მოიშორებდა ხალხე ფიქრიდამ, ხელახლად უნდა დაეწყო ხალხე ღოცვა.

ამ თვეუმაში და ბურანში გონება ვერ მოეკრიფნა, რომ რიგისად ეღოცნა. გერც იმით გახდა რასმეს რომ ხან მალა ახედავდა და დაეწებდა უურქას ცასა და ვარსკვლავებს, ხან ძირს გადახედავდა სოფლისაკენ, საც ამის მგზავსად არა ერთსა და ორსა დაკარგული ჭქონდა მოსკენესა და სულის მშვიდობა.

(შემდეგი იქნება)